

Simfonia bizantină: între armonie și disonanță Relația Biserică-Stat și provocările ei în teologia contemporană

REZUMAT

După o rapidă trecere în revistă a pregătirii academice a candidatului, prezenta teză de abilitare pune în evidență, în mod sistematic, contribuțiile lui științifice ulterioare obținerii titlului de doctor în teologie. În secțiunea referitoare la realizările științifice și didactice pe direcții tematice disciplinare și interdisciplinare, au fost identificate și prezentate pe rând culoarele de cercetare așa cum s-au profilat ele în funcție de afinitățile personale și de tematica specifică a disciplinelor predate la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna” din Sibiu: *Istoria Bisericii Universale, Istoria Bisericii Ortodoxe Române și Patrologia și Literatura patristică*. Deși plaja de subiecte este foarte vastă se pot distinge câteva direcții pe care autorul le-a abordat cu predilecție, ce pot fi încadrate în două mari teme:

- relația Biserică-Stat și definirea unui sacerdoțiu politic exercitat de împărații creștini prin intermediul legislației și experimentele ideologice;
- relația dintre diversele comunități creștine și echilibrul dintre facțiunea susținută de un regim politic și grupările dizidente/eterodoxe.

Preocuparea principală este de a evidenția originile și mecanismele unor procese care marchează cursul istoric al Bisericii și influențează modul în care statul și societatea interacționează cu creștinismul, „religie prin excelență politeică”, transformându-l în o *creștinătate*, sinteză între religie, cultură și ordine socială, respectiv între Biserică, cultura greco-romană, societatea medievală și ordinea imperială.

Linia dominantă de cercetare urmărește modul în care Biserica ajunge să fie integrată în structurile statului roman cu titlul de corporație (*corpus christianorum*) și să se constituie după modelul juridic al imperiului, acomodându-se legilor civile și preluând astfel funcția de liant social între autoritatea politică și cetățeni. De aceea, candidatul insistă pe traducerea din latină și contextualizarea legilor cu caracter religios din *Codex Theodosianus, Liber XVI*, dar și pe etapele de elaborare a unui „sacerdoțiu politic” ce putea să confere împăraților, începând cu Constantin cel Mare, o poziție excepțională în virtutea căreia să domine viața eclezială.

Un alt aspect derivat din cercetarea relației Biserică-stat este impactul pe care îl au actorii politici în menținerea unității Bisericii, respectiv în încurajarea sciziunilor și schismelor din aceasta. Drept urmare sunt investigate conflictele de natură intraconfesională, care evoluează treptat de la „adunare nelegiuită” la erezie, dacă ținem cont de distincția făcută de Sfântul Vasile cel Mare. Sunt studiate două cazuri aparte din istoria creștinismului: donatismul care se manifestă violent în Nordul Africii și schisma ioanită care se propagă tacit în Orient mai bine de trei decenii.

Nici lucrările din zona Patrologiei nu se îndepărtează de linia principală de cercetare, fiind orientate spre sublinierea contextului care pune în valoare cheile hermeneutice ale textelor abordate, ce deseori aduc informații prețioase despre relația dintre personalitățile mai însemnate ale Bisericii și autoritățile politice. În mod analog, o bună parte din contribuțiile din domeniul Istoriei Bisericii Ortodoxe Române urmează același tipar.

Temele aprofundate până în acest moment influențează considerabil direcțiile viitoare de studiu. De aceea, pentru candidat este prioritară finalizarea cercetărilor aflate deja în diverse stadii de realizare. Între acestea se numără proiecte imediate, cum ar fi: finalizarea volumului redactat în colaborare cu Lect. Dr. Ioan Ovidiu Abrudan (*Redemptio memoriae*) despre

bisericile istorice din Sibiu și redactarea ultimului capitol al investigației privind contextualizarea și valorificarea informațiilor oferite de Constantin Porfirogenetul în capitolul al XIII-lea al *Cărții de învățătură către fiul său Romanos*. De asemenea, se urmărește publicarea cât mai curând a traducerii omiliilor Sfântului Petru Chrysologul la ciclul pascal și al nașterii, ținând într-un viitor mai îndepărtat spre traducerea integralei omiletice a episcopului din Ravenna, dar și abordarea unor grupaje selective din corespondența Sfântului Isidor Pelusiotul.

ABSTRACT

After a quick review of the candidate's academic training, this habilitation thesis highlights, in a systematic way, his scientific contributions after obtaining the title of Doctor of Theology. In the section related to the scientific and didactic achievements on disciplinary and interdisciplinary thematic directions, the research lanes are identified and presented one by one as they were profiled according to personal affinities and the specific subject matter of the disciplines taught at the Faculty of Orthodox Theology. Saint Hierarch Andrei Şaguna" from Sibiu: Church History, History of the Romanian Orthodox Church, and Patrology / Patristic Literature. Although the range of subjects is very wide, there can be distinguished several directions that the author has approached with predilection, which can be classified into two major themes:

- the Church-State relationship and the definition of a political priesthood exercised by Christian emperors through legislation and ideological experiments;
- the relationship between the various Christian communities and the balance between the faction supported by a political regime and the dissident/heterodox groups.

The main concern is to highlight the origins and mechanisms of some processes that mark the historical course of the Church and influence the way the state and society interact with Christianity, "polytheic religion par excellence", transforming it into a synthesis between religion, culture and order social, respectively between the Church, Greco-Roman culture, medieval society and the imperial order.

The dominant line of research follows the way in which the Church comes to be integrated into the structures of the Roman state with the title of corporation (*corpus christianorum*) and to be constituted according to the legal model of the empire, accommodating itself to civil laws and thus assuming the function of a social binder between the political authority and citizens. Therefore, the candidate insists on the translation from Latin and the contextualization of the laws of a religious nature from *Codex Theodosianus*, XVI, but also insists on the stages of elaboration of a "political priesthood" that could give the emperors, starting with Constantine the Great, an exceptional position in the virtue of which to dominate ecclesiastical life.

Another aspect derived from the research of the Church-state relationship is the impact that political actors have in maintaining the unity of the Church, respectively in encouraging splits and schisms within it. As a result, conflicts of an intradenominational nature are investigated, which gradually evolve from "ungodly assembly" to heresy, if we take into account the distinction made by Saint Basil the Great. Two special cases from the history of Christianity are studied: the Donatism that manifests itself violently in North Africa and the Johannite schism that propagates silently in the East for more than three decades.

Even the works in the area of Patrology do not go far from the main line of research, being oriented towards emphasizing the context that highlights the hermeneutic keys of the texts addressed, which often bring precious information about the relationship between the most important personalities of the Church and the political authorities. Similarly, a good part of the

contributions in the field of History of the Romanian Orthodox Church follows the same direction.

The themes explored up to this point considerably influence the future directions of study. That is why it is a priority for the candidate to finish the research already in various stages of completion. These include immediate projects, such as: finalising the volume written in collaboration with Lect. Dr. Ioan Ovidiu Abrudan (*Redemptio memoriae*) about the historical churches in Sibiu and the writing of the last chapter of the investigation regarding the contextualization and valorization of the information provided by Constantine Porphyrogenetos in the 13th chapter of *De administrando imperio*. He also wishes to publishing as soon as possible the translation of the homilies of Saint Peter Chrysologus on the Paschal and the Nativity liturgical cycle, aiming in the more distant future towards the translation of the complete homiletic work of the bishop of Ravenna. Another distant project is to approach some selective groups of letters from the correspondence of Saint Isidore Pelusiota.